List 16

NOVICE

Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 16. aprila 1890.

Obseg: Saditev visokodebelnega drevja — Delo pri čebelnjaku napomlad. — Kedaj je lucerno sejati? — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Saditev visokodebelnega drevja.

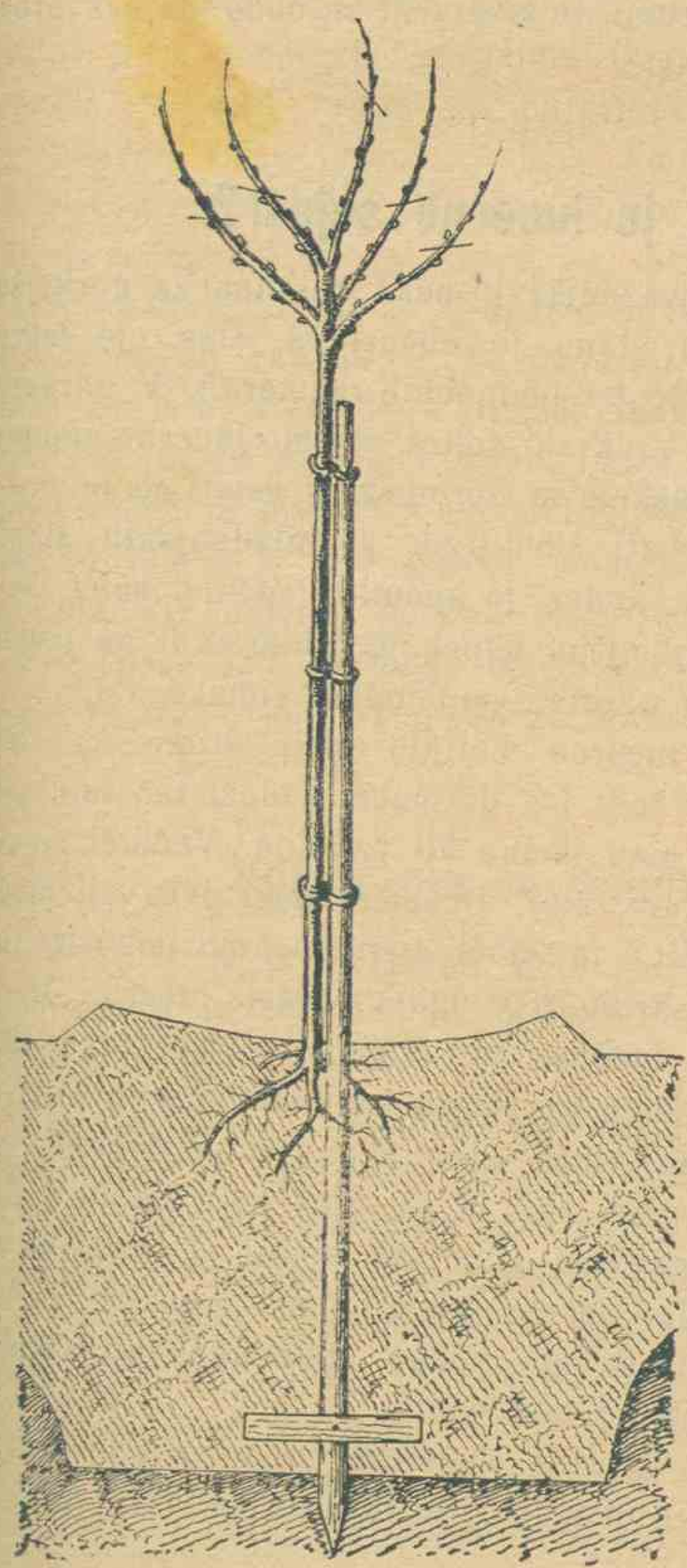

Podoba 1.

Ako dobiš iz drevesnice živo in zdravo drevo in je zemlja količkaj sposobna za dotično drevesno pleme, vzrok si le sam, ako ti drevo ne raste. Nepravilno ravnanje umori drevo, ti pa kriviš tistega, ki ti je drevo, prodal. Iz drevesnice c. kr. kmetijske družbe smo dali letos 7000 lepih dreves; prepričani smo, da bodo vsa prav lepo rasla, ako bodo sadjarji prav ravnali ž njimi. Najvažnejše delo je pravilna saditev zato pa o tej reči ni nikoli dovolj pouka, in iz tega vzroka v nastopnih vrstah iz nova obravnavamo saditev drevja, in sicer visokodebelnega.

Ako drevje jeseni sadiš, izkoplji jame nekaj tednov poprej, če pa sadiš pomladi, naredi jih uže prejšnjo jesen.

Jame naj imajo v dobri, debeli zemlji po 1 m/ premera in po 60 c/m globokosti, v slabejši zemlji pa po 2 do 2⅓ m/ premera in po 1 m/ globokosti.

Ako zemlja prija dotičnemu sadnemu plemenu, je prav, drugače jo pa pomešaj z dobro zemljo in s kompostom (mešancem).

Kadar pričneš saditi, zrahljaj dno jami in prični jo tako zasipati, da pride najboljša zemlja okoli korenin in tje, koder se bodo korenine pozneje razširjale.

Srčne in vse debele stranske korenine nekoliko skrajšaj, rez naj bo gladka in navpična na drevesno os. Od drobnih koreninic odstrani samo raztrgane in zamotane.

Sadi toliko globoko, da drevo, kadar se zemlja poleže, tako globoko tiči v zemlji, kakor je raslo v drevesnici. Glej podobo 1. Če vsadiš drevo globokeje, gotovo peša, ostane nerodno ali se celo posuši. Med korenine in pod nje deni z roko dobre zemlje, sploh pri sajenji ne hrani rok in kolen, ako hočeš dobro zvršiti delo. Korenine razprosti tako, da dobe naravno lego. Iz ostale zemlje naredi okoli drevesa 1 do 1½ m/ širok kolobar, kakeršnega vidiš na pridejani podobi.

Če sadiš drevo v gorko in rahlo zemljo, prilij mu precej, kadar si je vsadil, prav močno z vodo.

Predno jamo napolniš in drevo vsadiš, zabij v dno jame kol, h kateremu privežeš drevo najprvo prav rahlo in šele potem prav trdno, kadar se je zemlja in ž njo drevo posedlo. Ako drevo precej trdno povežeš, posede se zemlja, in drevo obvisi na kolu ter se posuši. Kol

ZEITUNGS-STEMPEL

bodi toliko dolg, da sega do krone, in postavljen na južno (solnčno) stran drevesa.

Kol bodi brez lubadi, ker ta je ugodno zavetje raznim mrčesom. Drevo priveži h kolu na pr. z vrbovo trto, med vez in drevo pa deni mahu.

Delo pri čebelnjaku na pomlad.

Na pomlad treba čebele vsekakor pitati, in sicer če so lačne, vsak ve zakaj; če ravno niso lačne, pa zato, da bolje napredujejo panji ter da je veči dobiček. Neki čebelar je imel navado rekati: Vsakemu konju je bič potreben, vsakemu panju pa pitanje. Najpred naj čebelar skrbi, da čebelam krme ne manjka, kolikor jo je za življenje potrebno, več pa ni treba pitati, dokler je še bolj mrzeče ter se toplega vremena ni nadejati. Najboljša krma čebelam seveda je med, in sicer med v satovji, zdrozgan in očiščen. Zdrozganega medu bo pri nas težko kdo za pitanje pripravljal, pač pa imajo tako navado marsikje drugod. Zalepljeno satovje namreč razrežejo na kosce ter napolnijo posodo, potem ga zdrozgajo in dobro zabijejo. Paziti je treba, da ne pride kaka nesnaga vmes, na pr. zalega, mrtve čebele. Tak med se po nekem vinskem vrenji posebno dolgo ohrani ter je vsako leto močnejši, zato tudi čebele vse bolj oživlja in sili, da obilneje nastavljajo zalego, nego naš navadni očiščeni med. Ker je zdrozgani med kolikor starejši, toliko močnejši, ne pitajo čebelarji najpred s starim, ampak z mlajšim medom zadnje jeseni; čim toplejše pa postaja vreme in bolj ko se bližajo roji, rajši tudi s starejšim medom pitajo. Našemu navadnemu medu naj se vselej malo vode prilije ter gleda, da se vsi strjeni svaljčki razpustijo. Pita naj se raje obilneje, nego prepičlo. Zjutraj naj se koritca iz panjev vselej poberejo, naj so že čebele vse použile ali pa ne.

Kdor nima medu in zanesljivega ne ve kje kupiti, naj pita s kakim namestkom. Najboljši namestek je kandiran sladkor. Na en funt sladkorja se dene pičlo funt vode, t. j. poldrugi maselc stare mere, ter se pristavi, da kako četetinko ure po malem vre; pene in nesnaga se posnamejo. Če se dene premalo vode, sladkor se rad spet strdi. Kdor hoče, lahko tudi s koščki pita, le naj nikar ne zabi mokre gobe ali pa tudi malo vode zraven pristaviti, ker suhega čebele ne morejo uživati. Namestu tega smeti je pa tudi navadni beli sladkor vzeti ter z njim ravno tako ravnati. — Priporoča se še mnogo drugih namestkov, ki so pa vsi le za največo silo.

Zakaj pa smo rekli, da se morajo na pomlad pitati na vsak način ne le slabi, ampak tudi dobri panji? Res, večina naših čebelarjev tega ne ume in ne dela v veliko škodo čebelarstvu, pač pa pitajo izvrstni čebelarji na pomlad svoje tudi najboljše panje. Poglavitni namen pomladanjskega pitanja je močne čebelne panje si prirediti, kor le taki dajejo lepe roje in nanašajo največ medu. Nič pa dobrega panja tako ne vzbuja da nastavlja zalego ter mnogo čebel izpodredi, kakor pitanje na pomlad. To je tako rekoč bič, ki panj tako izpodbada, kakor dobrega konja. Začne naj se na dobiček pitati kake tri tedne pred nego se rojev nadejamo, toraj nekako drugo polovico aprila. Pita naj se ali vsak dan, ali tudi na drugi dan, — morebiti tudi ne bo napačno, če le dvakrat v tednu. Pita pa naj se obilno, da panj dobi vsak teden kakega pol funta medu ali tudi malo več, kolikeršen je čebelni panj. Malokje bi pomladanjsko pitanje toliko dobička dalo, kolikor ravno pri nas, ker je ajdov med za to najboljši in mi skoraj nimamo drugega. Če je pa morebiti zunaj uže obilno paše, poklada se malo manj ali lahko tudi popolno preneha.

Ker smo ravno pri pomladanjskem čebelarskem delu, ne smemo zabiti rojev in izrojencev. Če je tudi vreme ugodno in paša dobra, vendar jih ne smemo zabiti pitati po okoliščinah bolj ali manj. Moramo reči, da naši čebelarji to potrebo še nekako precej dobro spoznavajo in po tem tudi delajo. Seveda jih je vkljub dobremu vzgledu tudi mnogo zanikarnežev, ki se za mladce in starce ne zmenijo, kakor hitro so roj v čebeljnjak spravili. Pitanje rojev in izrojencev je pa zlasti potrebno, kadar nastane kakeršno koli neugodno vreme da paša preneha. Če takrat čebelar ne skrbi za svoje ljubljence, bodo pozneje le životarili in bodo najbrž prej ali poslej plen roparic.

Kedaj je lucerno sejati?

Lucerna je najvažnejša krmska rastlina za gorkejše kraje. Za mraz in slano je občutljiva. Čas nje setve ravna se torej največ po podnebnih razmerah. V gorkem podnebji. na pr. v Vipavski dolini, sejemo lucerno zgodaj spomladi, po Dolenjskem in Gorenjskem sejati jo je pozneje, ko se ni več bati škodljivih spomladanjskih slan. V gorkem podnebji, koder je spomlad večidel suha, sejemo lucerno z najboljšim uspehom lahko tudi na jesen med ozimino, da si ukoristi popolnoma zimsko vlago.

Ker sejemo lucerno najraje med druge sadeže, ravna se čas setve tudi po dotičnem sadeži ter tudi po tem, če jo sejemo med jarino ali ozimino. Večidel sejemo lucerno med jaro žito, in sicer med oves ali med ječmen. To dvoje žito je moči tudi pozneje pokositi in porabiti za zeleno krmo. To ugaja odrasli lucerni. Med jaro žito zasejemo lucerno ob enem, in sicer tako, da žito najprej podvlačimo in potem vsejano lucerno plitvo zagrnemo z njivsko vlačo ali jo pa le pritisnemo k zemlji z valjarjem. Le ako bi se bilo bati, da bi prerastna lucerna zadržavala žitu rast, sejati jo je pozneje med jaro žito, kadar je že izcimilo in pognalo. Tudi koder navadno prizadevajo pozne spomladanske slane škodo, ravnati se je po tem vodilu.

Če pa sejemo lucerno spomladi med ozimno žito, sejati jo je prej ko mogoče, še meseca marcija. Če je

zemlja osušena, moramo jo povleči ali pa povaljati, kar hasni tudi ozimini. Na vlažni zemlji pa še tega dela ni treba. Kolikor pade vsajenega zrnja na žitno listje, to spere prihodnji dež na zemljo.

V obče sejemo lucerno lahko ob krompirjevi saditvi, od srede meseca marcija do konec aprila Pa tudi poznejšnja setev prija lucerni, da ji je v zemlji le dovolj vlage. Celo med proso in strniško ajdo jo z dobrim uspehom sejemo.

Lucerno lahko sejemo tudi samo za se. Tedaj jo je pa pozneje sejati, ker se mlada teže ubrani raznim vremenskim nezgodam, katerih je varuje sicer med njo zasejano žito.

Gledati je tudi na to, da jo sejemo ob suhem vremenu in da je zemlja očiščena plevela. V tem oziru čakajo skrbni poljedelci dotlej, da najprej podorjejo spomladnji plevel in zatem šele sejejo lucerno med njo kot spomladnji ali poletnji sadež ali pa samo za se.

Razne reči.

* **Navodilo, kadar kokošim podsajaš.** Ne daj jim valiti pred mesecem marcijem in ne po prvi polovici junija. — Jajca vzemi od najpridneje nesočih kokoši. — Vzemi jajca noseči kokoši kmalu iz gnezda. — Zapiši s svinčnikom na jajce, kedaj je izneseno. Jajca, ki so stara nad 14 dni, niso za valjenje. — Podsajena jajca, naj bodo čista, drugače mlado ne dobi dovolj zraka in še zaduši. — Ne podsajaj jajec od kokoši, ki niso še leta stare. — Gnezdo kokle bodi v kakem mirnem kraji ter dajaj kokli blizu gnezda, kje jedi in pijače. Jed in pijača pa ne bodita preblizu gnezda, zato, da se kokla k jedi gredoč nekoliko ohladi. — Blizu gnezda kje natrosi peska, da se lahko v njem koplje. Devetnajsti dan premeni nasteljo v gnezdu s svežo, in sicer ob času, ko kokla popusti gnezdo zaradi jedi.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 81. Imam 4letnega konja, ki je toliko uporen, da se kar ne da iz lepa podkovati. Kako naj ravnam ž njim? (S. Ž. v L.)

Odgovor: Če je konj popačen, uporen, hudoben, ni misliti, da se bode poboljšal s pretepanjem! Še hujši bo. S takim konjem ravnajte brez sile po vodilih, ki jih je zvedeni in izkušeni c. kr. ogerski nadkonjik Balasa razložil uže leta 1828. v posebni knjižici. To ravnanje je brez vse sile, z lepo in z ostro besedo, pa po mnogih izkušnjah tako potrjeno, da ga moramo vsem kovačem priporočati. Skrivnost Balasovega ravnanja je ta: 1.) Konj se obrzda z brzdo in oglavnikom (Kappzaum): 2.) človek se ustopi konju pred glavo, gleda ga ostro v oči in ga z igranjem po brzdi in oglavniku moti, in 3.) treba s pota spraviti vse drugo, kar bi utegnilo njegovo pozornost obračati kam drugam. V tem začni nogo za nogo vzdigovati, na tla postavljati in potem poskusi s kladivom trkati po kopitu. Ko se to godi, mora tist, ki stoji konju pred glavo, neprem kneno gledati mu v oči in na ušesa, in ako le kaj malega zapazi, da se hoče upreti, pa naj brž, predno je še brcnil ali udaril, nad njim zavpije: hoj! pogledaj ga hudo in ostro strese za oglavnik, da zatare že nepokojnost, predno je konj storil še kaj napačnega. Kaznovati treba že namen. To je največa skrivnost Balasove umnosti. — Če pa konj stoji mirno in potrpežljivo, naj ga pa prijazno ž njegovim imenom „belček“, „lisček“, „vranček“, ali kakor si koli bodi, pogovarja, gladi, boža nad očmi, po čelu in sencih. Če je treba, brani ga kdo muham. Glejte! to je vsa skrivnost, s katero se dado tudi najhujši konji večidel ukrotiti. Ali pri tem ravnanji mora kovač biti stanoviten in potrpežljiv, ne da bi izgubil potrpežljivost, ako konj brž ne stoji mirno. Potrpežljivost in mrzla kri brez vse jeze, bosta svoj namen dosegli. Pa tudi na držača je gledati, da prav ravna in se ne prenagli. Res je, da ima včasih kovač več ur ali tudi dni opraviti s takim konjem, predno ga more podkovati, ali kadar se je enkrat, dvakrat in trikrat tako ravnalo, izgubil bo konj večidel svojo trmo za vedno.

Vprašanje 82. Ali je bolje, da dobivajo konji vedno enako veliko množico krme, ali zjutraj in opoludne več nego zvečer? (T. K. v D.)

Odgovor: Pravilno je konje krmiti po trikrat na den. Vselej jim je dati enako veliko množico ovsa, koruze, otrobov itd., česar jim uže dajete, a sena jim dajajte zjutraj in opoludne manj, zvečer pa več. Dajte na pr. od vsega sena, ki ga dobi konj čez dan, zjutraj in opoludne vselej po $^1/_4$, zvečer pa polovico.

Vprašanje 83. Moja kobila je imela lansko leto žrebe, ki je čez tri mesece poginilo. Nato je kobili polovico vimena oteklo, in otok ji je v njem ostal. Letos je kobila en mesec pred časom povrgla in obolela je še na drugi polovici vimena. Iz vimena kaplje neka belkasta tekočina. Kaj je temu vzrok in kako kobilo ozdraviti? (J. G. v B.)

Odgovor: Ker je kobili žrebe poginilo, zastajalo je v vimenu mleko, in od tod je prišla bolezen, ki je ena in tista kakor pri kravi, ako je dekla čisto ne molze. Vimena pa niste do časa ozdravili, zato se je bolezen v novič in po celem vimenu letos zopet pokazala. Pod naslovom „Vnetje vimena, ovčič ali sajavec„ smo spisali o tej reči v 2. št. letošnjih „Novic“ obširen članek, na katerega Vas opozarjamo.

Vprašanje 84. Moji dve leti stari telici sta dobili lišaje okoli oči in po vratu. Kako jih je odpraviti? (J. G. v B.)

Odgovor: Pri lišajih je prva reč snaga živali in hleva. Lišajasto živino pa umivajte z milnico (žajfnico),

in sicer vsak dan toliko časa, da se lišaji poizgube. Ker so lišaji nalezljivi, zato tako bolno goved posebe denite.

Vprašanje 85. Kje bi dobil dobro izdelan plug za močno preraščeno zemljo? (B. K. v K.)

Odgovor: Priporočamo Vam kupite plug z železno desko, kakeršne ponarejajo sedaj naši kovači po Cugmajerjevem plugu. Ako na Gorenjskem kje ne dobite kavača, ki Vam zna narediti tak plug, priskrbi Vam ga gotovo trgovec z železnino A. Družkovič v Ljubljani.

(Dalje prihodnjič.)

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

162.

Nemška naselbina Hochkirch. Lov na klokane.

Naselbina Hochkirch je v grofiji portlandskej. Tako so jo nazvali Nemci tu živeči, izselniki s pruske Šlezke in Poznanjske. Ustanovljena je bila pred malo leti, in to po prizadevanju pastorja Schermanna, Hanoveranca. Poslali so ga v Avstralijo na misijon. Tu se je kmalu prikupil vladi anglejškej, in ko je na to krajino tukajšnjo na dražbi prodajala, kupil jo je sam, ker ga je še urad podpiral. Koj se je tu stalno naselil. Od slej so jeli Nemci le sem vreti. Pastor jim je odprodajal po kosovih zemljo, manj imovitim jo je dal tudi na doživotno uživanje, za kar mu vsakega leta nekaj plačajo. Tudi pastor sam vladi še nekaj malega plačuje vsakega leta. Na ta način je nastala tu nemška naselbina.

Stopil sem koj v prvo hišo, v katerej je stanoval nek Šlezan, ključaničar. Sedel je z obiteljo svojo za mizo pri jedi. Ko me je zagledal, dal je koj vse pospraviti z mize, menda zato, da bi ga ne poprosil ostankov. Rad bi ga bil nekaj vprašal, a ko sem spevidel, da imam opraviti s surovimi ljudmi, obrnil sem se in zaprl duri za seboj. Od njega sem stopal proti neznatnej hišici, prav za prav lesenej baraki, v katerej je stanoval mizar Denert. Kakor drugi naselniki, tako je tudi on prejel od pastorja kos zemlje na doživotni užitek. Tudi tu so večerjali, im mizar me je koj povabil naj prisedem. V pogovoru sem izvedel, da o tem času ni možno niti s konjem priti v Portland, zlasti ker so vsi potje pod vodo. Mizar mi je svetoval, naj ostanem v naselbini, dokler nastopi lepše vreme. Tudi mi je omenil, da me hoče priporočiti pastorju, ki me gotovo preskrbi s kakim delom. Bil sem mu jako hvaležen na vsem tem.

Ker je bila mizarjeva hiša tako mala, da je v njej komaj njegova obitelj imela prostora, peljala me je žena k svojim starišem, ki so imeli blizo mnogo prostranejše pohištvo. Bila je to jako poštena hiša Hachova, tam nekje od Darmstadta; v njenej družbi sem prebil mnogo veselih ur.

Koj zjutraj sem dobil dela. Opazil sem, da ima Denert zelo nepriličen dimnik v svojej baraki. Ponudil sem se, da mu postavim nov dimnik. Gradiva je bilo dovelj. V dveh dneh sem postavil dimnik, ki mu ni bilo enakega v okolici. S tem sem mizarju močno ustregel. Prišla je nedelja. Zgodaj so se odpravljali v cerkev, in stara Hachovka je tudi mene podrezala, da bi šl ž njimi molit. Koj sem bil gotov. Prinesla mi je staro pesmarico, natisnjeno v osemnajstem stoletju v Vratislavi. Ko sem jo s potoma pregledaval, zapazil sem, da so to pesni „čeških in moravskih bratov.“

Prišli smo v cerkev, leseno kaj pak. Ob delavnikih je tu šola, ob nedeljah hram božji. Ker je bil Hach načelnik tukajšnje šole, in je sploh imel veliko veljavo v naselbini, sedli smo v prvo klop. Kmalu je prišel pastor. Najpreje so odpeli več pobožnih pesem, potem je bila pridiga.

Po skončanej službi božjej so se ustopili naselniki pred cerkvijo v male gruče in začeli se pogovarjati o svojih zadevah Pastor je šel od gruče do gruče, in vsakemu je kaj povedal. Ko je prišel do nas, predstavil me je Hach Pastor se je začel z menoj pogovarjati. Ko je slišal, da sem prišel naravnost z Amerike, in hočem nekaj dni tu ostati, pozdravil me je dosta uljudno in povabil na obed. Župni dvorec je stal dosta blizu cerkve na vrtu. V veži nas je uže pričakovala pastorka, uljudna mlada gospa s kopo dece.

Preden smo sedli za mizo, odmolil je pastor dolgo molitev Potem so nam prinesli beefsteakov s krompirjem, pa čaja. Pastor je bil skušen mož, in dogodki ameriški so ga jako zanimali. Moral sem mu razložiti vso mehiško vojsko, v katerej sem služil. Ko pa je prišla beseda na vero in je pastor izvedel, da sem katolik, bilo je koj po najinem prijateljstvu. Od slej ni se več brigal zame.

Pastor je tako rekoč neomenjen gospodar cele naselbine. Tu se držé načela, da v zvezo naselnikov ne more sprejet biti nobeden, ki ni lutrovec, ali se vsaj zaveže, da bode. Spoznavalcev druge vere ne trpé. Pastor gleda, da naselniki natančno spolnujejo svoje dolžnosti. Nedelje strogo posvečujejo. Godbe, plesa in petja kratko in malo ne trpi, tudi na ženitovanju ne.

V Hochkirchu sem se kmalu udomačil. Gledal pa sem, da pred kot pred dobim primernega dela za ta čas, dokler tu ostanem. Da bi se obrnil na pastorja za delo, na to nisem več mislil. S pravega sem pomagal Hachovim in Denertovim pri gospodarstvu in rokodelstvu, pozneje sem se oprijel dela na cesti, ki jo je guvernement začel ta čas delati. Raslo je na prostoru, koder so cesto odmerili, mnogo gumovcev (evkaliptov), ki jih je ukazal guvernement posekati. Poprijel sem se tega dela, in ko sem bil povalil mnogo debel, začel sem oglje žgati, s katerim sem mogel storiti, kar sem hotel.

Drugekrat sem hodil na lov. V teh krajih je mnogo kengurjev ali klokanov različne barve in velikosti. Eni

so komaj tako visoki, kakor naši zajci, eni so visoki kakor naše koze in srne, in najvišji imajo po 6 do 7 črevljev, kedar se na zadnji nogi postavijo. Ti poslednji so nevarni, kedar so gonjeni in ranjeni.

Bil sem očividec nenavadnega lova. Nek mladenič je šel na lov s psom, ki je bil na klokane dobro izvežban. Priskače jima nasproti velik klokan. Pes se spusti proti njemu, in ko ga dohiti, začne se trgati ž njim. En sam pes ne opravi dosta s to zverino, kajti brani se tako obupno, da včasih psu, črева potegne iz trebuha. Opazivši mladenič kruto rovanje, in boječ se, da mu kenguruj psa ne raztrga, hiti na konju pomagat, Ko mladenič tje prileti, skoči kenguruj ročno vanj in se ga tako oklene, da ni mogel z roko seči v žep po nož. Potem leti ž njim naravnost proti globokej jami, ki je bila polna vode. Pred kot ne, bi ga bil vanjo otresl, da ni bilo blizo psa. Ko je le-ta opazil, v kakej nevarnosti mu je gospodar, pognal se je za kengurujem in se s tako silo vanj zakadil, da je v strahu pustil mladeniča in pobegnil.

Meso kengurujevo je dosta okusno. Naselniki pa imajo dovelj govedine, toraj redko kedaj jedó to meso. Stara Hachovka se je vselaj na vso moč branila, preden nam je dala ponev, da smo meso klokanovo razsekali in ocvrli. Avstralijskim domačinom pa gré posebno v slast.

Zanimivo je, kako lové kenguruja domačini. Kakor hitro ga spazijo, razstopijo se v široko kolo, in tako mu ne dado uiti. Nekaterniki v kolu, oroženi s kiji, stopijo v prostor in klokana preganjajo z mesta na mesto, ostali pa bistro pazijo, da jim ne uteče iz kola. V katerokoli stran se zažene klokan, naleti na lovce, ki ga nazaj zavrnejo. Kadar ga z tako gonjo utrudijo, stopijo gonjitelji nazaj v kolo, in sedaj začno ostali drug za drugim metati bumerange v klokana, in to z vso močjo. To orožje pa znajo tako spretno metati, da nikdar ne pogreše cilja. Kmalu se klokan zvrne po tleh, in divjaki imajo za čas dovelj mesa. Prav tako pobijajo z bumerangi tudi ptiče. Ne brigajo se dosta za orožje na ogenj, ki jim je vlada ostro prepoveda prodajati.

Na lovu sem prebil po cele dni. Na to je nastopilo lepše vreme, in začel sem gledati, kedaj odrinem. Sešel sem si mal šator z debele robe, kupil lopato, sekiro in piko, in tako do dobrega previden z orodjem, čakal sem ugodnega dne. Voda se je odtekla in potje so se osušili. Pred odhodom sem hotel prodati oglje, ali ker so bili vsi kovači založeni ž njim, podaril sem je svojemu gostitelju Denertu, ki me je zato spremil dvajset angleških milj daleč.

163.

V zlatih rudnikih portlandskih. V Kalkuti.

Prišel sem na vznožje visokih gora. Obložen s težkim rancem sem začel lezti proti vrhu. Tolažil sem se, da se kmalu povrnem z zlatom obložen. Žal, da ni bilo tako. Zlato ne leži ob potu. Za večera sem postavil šator v lesu in zakuril. Jasni nebes je bil razpet nad menoj. Na okoli so cvele akacije, in njihovo veliko belo cvetje je napajalo vzduh z omamljivo vonjavo. Vrh Williama, dobro uro oddaljenega, začel se je v meglo zavijati. Kedaj pa kedaj je švignil blisk po njegovih kotlinah, in kedaj pa kedaj je votlo zagrmelo. Kmalu se je pojavilo pravo bujno življenje avstralijskega pralesa. Trope veveric in oposumov ali podgan vrečaric so začele veseli svoj ples, in množine kadadujev in divjih konj so poletavale z veje na vejo, vriščale pa tako, da je vse šlo skozi ušesa. Razni nočni ptiči so se oglašali, in kedaj pa kedaj je zavijal vmes tudi divji pes (dingo). Oposumi so priskakali prav k mojemu šatoru, gotovo jim je zadišal hruh in suho meso. Na spanje ni bilo misliti, komaj da sem malo zadremal, pa me je zbudilo novo vriščanje. Premetaval sem se sedaj na to sedaj na uno stran, in tako sem prebil vso drago noč.

Za rana se odpravim naprej. Korakal sem jako počasi, ker sem moral breme nositi, in po vrhu je bilo treba iti vedno gori in doli. Popoludne sem pripotoval k Mount-Araratu, in koj sem se mu spustil na vrhunec. Ko sem se oziral okrog sebe, zagledal sem na drugej strani celo vrsto razsežnih kopanin, ki so se vlekle kot verige druga za drugo. Prišel sem do zlatih rudnikov portlandskih. Tu in tam so vihrale pisane zastave, kazno, da tu stanujejo ljudje raznih narodnostij. V lepej vrsti stojé mali in veliki stani, po katerih je cel božji dan živo in šumno. Večji in lepši stani so bogatih trgovcev in bankirjev, mali in slabi pa raznih diggerjev, katere je bila nadeja po bogatem zaslužku z daljne domovine le sem pripeljala. Pred takimi stani igra raztrgana in zanemarjena deca, in tudi znotraj je vse slabo: pod od vhojene ilovice; na ognjišču, zloženem od neobdelanega kamna, visi kotel v katerem žena diggerjeva kuha; postelja je taka, da jej ne gre to ime. Drugega narodja ni v stanu. Po mestu, ali kako naj rečem, pa neprestano jašejo policaji s karabini oroženi, in gledajo, da je vse v redu, kajti njihovemu bistremu očesu ne uide noben nepokojnež.

Stopimo v gostilnico, katerih na okupu stoji deset. Na velikej tabli nad vratmi čitamo dolg napis in ime lastnikovo. Pisana zmes pivcev z vseh krajev sveta le sem zanesenih, pada nam v oči koj pri vhodu. Tam v najzadnjem kotu sedi skupaj več Angležev s širokimi slamniki. Na dolgej mizi stoji pijača. Pogovarjajo se o prinosu bogatih zlatih rudnikov, v katerih jim delajo mnogi delavci po dnevu in po noči. Po vsem stanu se razlega vrišč, petje in živo razgovarjanje diggerjev, v prednjej sobi pa igrajo godci, ki jih je osoda tu vkup nanesla. Gola deca domačinov avstralijskih veselo poskakuje ob poskočnici, njihovi roditelji pa beračijo pri pivcih okoli miz. Življenje takega barakarskega mesta nas vrlo živo spominja naših semnjev, in ima mnogo veselega na sebi, ako so zlate jame vsaj srednje bogate. Dosti potov pa se prigodi, da zlato polje ukani zlatokope; tu se potem pojavljajo nemiri in prepiri, in kedar

ni kaj v usta nesti, takrat je še posebno hudo v takem diggerskem mestu. Slednjič k vsem tem nadlogam še bolezen pritisne, im smrt pobere mnogo žrtev.

Kopanine portlandske so bile ta čas do malega izpraznjene. V kuterokoli jamo sem zlezel, povsodi je bilo uže vse pregledano in pobrano. Več tisoč zlatokopov je sicer še delalo v jamah po 20 do 50 črevljev globokih, ali z neznatnim dobičkom. Sprevidel sem, da čisto sam se ne morem dela lotiti. Tistih časov ni več, ko je v Avstraliji zlato na površini ležalo, n. pr. v Blackforestu, v Bendigu in drugej.

Potikal sem se z mesta na mesto, prehodil sem razne kopanine, n. pr. Great-Westend, Amphietheater, German-Gully, Blackshoe, ali povsodi sem zadeval ob bedo, tožbe in nezadovoljnost. Konečno sem šel pogledat še v Lamploungh, kjer so bili nedavno osledili bogato žilo v globini 12 črevljev. Tudi tu je bilo uže na tisoče ljudij, tako da nisem mogel k delu priti. Samo za poskušnjo sem se spustil z nekim Hanoverancem v star, 30 črevljev globok jašek. V enem tednu sva dobila samo dva kosca zlata in nekaj drobtin. Drugega tedna pa je po noči prišel lijak, ki je vse jaške zalil prav do vrha.

Ta čas je šla govorica po Avstraliji. da so osledili zlato v vzhodnej Indiji. S početka tej govorici nobeden ni dosta verjel, ali kmalu se je začelo s tako gotovostjo o tem govoriti, da so se tudi treznejši in skušenejši diggerji na limance ujeli. Angleške novine, kakor znamo, v takih okolnostih vselej kosmato lažejo, tudi ta pot so pisale z veliko pohvalo o zlatih rudnikih indijskih. Kmalu so se pokazali tudi taki ljudje, ki so baje naravnost z Indije prišli delavcev iskat. To so bili najeti agentje, kaj pak, in kot očividci so pripovedali prava čudesa ob Indiji. Da, s same Kalkute so dan na dan dohajale nove vesti o bogatih najdiščih, in tako je kmalu vse od kraja govorilo zgolj ob indijskem Eldoradu. „Indija, Indija!“ to je bilo od slej gaslo avstralijskim zlatokopom.

Ta novica je bila v Avstraliji ta čas tem povoljnejša, čim brzeje je ginilo zlato v rudnikih viktorijskih, in čim bolje so vreli ljudje vkup sreče iskat, pa so morali naposled brez dela postopati in živeti v največem pomanjkanju. Kdor je le mogel, hitel je v Melbourne, da se pri prvej priliki vkrca in odpelje v blaženo Indijo.

Z vsega tega so Angleži napravili dobro kupčijo. Znižali so vožnino z Melbourna v Kalkuto, da bi tem več ljudi se spustilo čez morje. In res je plulo na tisoče ljudi v obljubljeno deželo. Nobeden pa ni slutil takrat, da so postali žrtva novinarske reklame in jalovih obetov prevejenim agentom. S tako družbo sem se tudi jaz odpravil v Melbourne, in oktobra 1859. l. sem odplul s pristanišča filipskega.

V 28 dneh smo bili v Kalkuti. No, ali smo bili prevarjeni! Opevani zlati rudniki so se skapljali na eno samo kopanino, v katerej so le malo zlata dobivali. Trdili so celo to, da so to mrvico zlata spekulantje podvrgli. Potikal sem se par tednov po azijskej zemlji, ali nič me ni mikalo. Delavnim ljudem sem bral na obrazu samo bedo in pomankanje, bili so raztrgani, polugoli in vsi zdelani od trdega dela. Kaj hočemo tu! Prišli smo z dežja pod kap. Tu ne kaže ostati. Na srečo sem dobil ameriško ladijo s čajem v Avstralijo namenjeno. Predstavil sem se kapitanu in se izkazal, da sem ameriški občan. Kapitan me je z veseljem sprejel na ladijo.

Pristali smo v Singaporu, in potem pripluli brez vseh nezgod v Hong-Kong. To je nevelik skalnat ostrov pri zalivu kantonskem. Leta 1842 so ga odstopili Kitajci Angležem, ki so na severnem pobrežju ustanovili mesto z ugodnim in varnim pristaniščem. Nismo se dolgo tu pomudili, potem pa smo odpluli proti Avstraliji. Aprila mesca smo se zasidrali v Adelaidi.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — **Beda na Kranjskem.** Kolikor bolj se beda izražuje tudi v prošnjah za razdelitev semenskega žita in sadežev, toliko očitnejše se kaže nezadostnost sredstev, katera so na razpolaganje deželnemu odboru, akoravno je ta že zdavnej in visoko prekoračil one meje, katere mu stavi samo po deželnem kreditu. Sila je ravno velika in nujna, ker seme mora pravočasno v zemljo, sicer je leto zgubljeno za pridelke. Toliko, kakor je pa sedaj mogoče deliti semenskih podpor, je očividno tako nezadostno, da si mnogo gg. župnikov celo ne upa razdeliti razposlanih jim darov. Primeroma skaže občina 100 kvintalov krompirja za seme, po sedanjih razmerah pa je mogoče doposlati ji k večjem 20 kvintalov ter dodati ji k večjem negotovo obljubo, da se dopošlje še druzih semen ako doide zadostna državna podpora. Ravno tako nahaja se slučaj, da je občina dobila kolikor moč izdatno podporo, katera pa pokriva komaj $^1/_4$ vse potrebe semenske in pri tem ostane za kajžarje, ki imajo svojo hišico, mnogo otrok in poleg nekoliko lastnega polja v najemu, še par oral njiv. Taki ljudje potrebovali bi po 100 kil krompirja, 50 kil ovsa, 30 kil fižola, 50 kil ječmena in 80 kil ajde, pa jim je mogoče dati k večjem 10 kil krompirja vsega skupaj! Nadejamo se sicer to pot, da nam še pred sklepom tega lista doide poročilo o privoljeni tako izdatni podpori vladini, da bode enkrat konec polovičarskega dela, da bode gg. župnikom in županom mogoče prevzeti silno težko breme razdelitve. Pa kader ta trenutek pride, prosimo tudi vse merodajne osebe v deželi, da takoj posežejo vmes, da višino potrebe nepristransko naznanijo in pri razdelitvi strogo na to pazijo, da se izmed revnih teško prizadetih ne prezre nihče, tako, da se smemo vsaj nadejati, potem ko smo storili vse, kar mogoče, da odvernemo bedo vsaj za prihodno zimo, ako izostane nova nesreča. Zarad pomanjkanja semena, zemlja sedaj ne sme ostati neobdelana in neobsejana, to nam mora sedaj pred vsem biti

vodilo. One može, katerem se v roke poklada razdelitev podpor, pa opozarjamo: da naj se obilnejše ozirajo na najmanje posestnike, delijo naj toraj od spodaj gori; večji posestniki so mnogi gotovo tudi zelo potrebni in podpore njihove naj bodo po moči izdatne, ako pa že primanjkava, kar je gotovo v vsih slučajih, naj si rajši že sami pomagajo večji posestniki s kreditom, ki ga še imajo, ali pa s tem, da še nekoliko počakajo.

— **Državni zbor** prične danes zopet svoje delovanje z budgetno razpravo. Kakor čujemo, vdeležijo se slovenski poslanci tudi letos primeroma razprav pri državnem proračunu in želimo jim dobrega vspeha enako glede načina in vredbe govorov, kakor posebno tudi glede sadu, katerega naj bi bogato obrodili govori na duševni in gmotni napredek slovenskega naroda.

— **Potrjeni deželni zakon.** V zadnem zasedanji deželnega zbora kranjskega sklenjen načrt zakona o nakladi na vodovod ljubljanski, prejel je Najvišje potrjenje. Od te strani toraj vodovod ne bode našel zaprek.

— **Gerbič-ev koncert** v redutni dvorani, ki je bil minulo nedeljo bil je primerno dobro obiskan. Prostori v pritličji bili so do malega razprodani, na galeriji našlo bi bilo pa prostora še zdatno število poslušalcev. Iz med gostov ki so došli poslušat koncert, omenjamo: gospoda c. k. deželnega predsednika barona Winkler-ja z gospico hčerko baronico Andrejano, deželnega glavarja, mestnega župana, predsednika c. k. kmetijske družbe in mnogo druge odlične gospode. Pri nastopu poklonile so gospodičine pevke gospodu beneficijantu lavorov venec, kar je občinstvo sprejelo z glasnim odobravanjem. Posamezne točke sporeda vršile so se odlično in živahno so bili pohvaljeni mešani in moški zbor s samospevom Puchar-jevim, samospev beneficijantov, igra na gosli Moser-jeva, izgledno spremljevanje vodje viteza Janušovskega in pa samospev z glasovirjem gospice Daneš eve. Tudi mešan čveterospev sprejet je bil z zasluženo pohvalo. Prav zadovoljno zapustilo je krog ½ 10. ure občinstvo dvorano po dveurnem prijetnem muzikaličnem užitku.

— **Volitve v mestni odbor ljubljanski.** Priprave za mestne občinske volitve pričele so se z nekaterimi očitnimi znamenji nezadovoljnosti med volilci. K volilnem shodu, katerega je sklical meščanski narodni odbor, prišlo je izmed 1051 vpisanih volilcev samo 12, ki naravno niso čutili v sebi poklica z vspehom temu razredu staviti kandidatov. Minulo nedeljo pa je bilo po vogalih ljubljanskih ulic nabitih troje listov kandidatov, katerim bi večinoma pristajalo ime narodnih kandidatov,

Videti je bila lista „Narodova“, lista obrtnega društva“ in pa konservativna lista „Slovenčeva“. Bati se je bilo zmešnjav in morebiti ožjih volitev, toda bitka stekla se je nepričakovano gladko. A deležba mala že kaže, da se nihče ni posebno razgreval za izid, ker na volišče prišlo je izmed 1051 volilcev samo 380 in izvoljeni so bili vsi kandidatje Slovenčevi namreč: gg. Valentinčič z 251 glasovi, Tomšič 242, Dolenc Orosl. 237, Peterca Fr. 211 in Prosenec 202 glasovi.

— **Poveljništvo** vojne ljubljanske prevzel je minulo soboto gosp. generalmajor vitez Šilhavsky, potem ko se je ravno tisti dan prejšnji poveljnik Fml. pl. Keil poslovil od vojaštva za vedno. Prosil je namreč za vmirovljenje in s sprejeto to prošnjo, odlikovan je bil s komturskim križem Leopoldovega reda; vojaška godba napravila mu je v petek večer zastaveničko.

— **Sijajni vspehi dobrodelnosti. Vincencijeva družba v Ljubljani,** pod vodstvom zasluženega svojega predsednika prošta dr. Antona Jarca razposlala je ravnokar svoj letni račun, s katerega posnemamo sledeče številke:

	dohodkov		stroškov	
1. Marijanišče .	14.463 gld.	8 kr.	14.435 gld.	31 kr.
2. Deško zavetišče	331 „	67 „	326 „	— „
3. Konf. sv. Nikol.	2 139 „	1 „	1.957 „	31 „
4. Konf. sv. Jakoba	1.272 „	83 „	1.226 „	42 „
5. Centralni svet	141 „	48 „	86 „	37 „
	18.548 „	97 „	18.037 „	41 „

— **Polom hranilnice v Siseku.** V ogerski državni polovici so hranilnice, banke pa tudi uradi v mnogo manj zanesljivih rokah, kakor pa so redoma pri nas. Ne zdavnej kar jo je s Požuna popihal višji avtonomni uradnik z vso pomenljivo svoto gotovine, katera mu je bila izročena. Po nenavadni sreči prijeli so sleparja, preden je še zapustil meje deželne in pri njem našli so tudi večinoma vso ponezvesteno svoto. Več hranilnic je že mahoma ustavilo plačevanje, ker se je nenadoma pokazalo mnogo več dolga, kakor imetja, tako je prišla tudi pred par leti hranilnica v Siseku na boben. Vodstvo obsojeno je bilo zavolj goljufije, sedaj pa je višje sodišče izreklo oprostenje, pač pa je vodjo Friedricha obsodilo zavolj zadolžene kride, na 10 mesecev ojstrega zapora.

— **Romarji avstrijski.** Z Rima se brzojavlja dne 12. aprila. Danes zjutraj ob 5. uri došli smo avstrijski romarji v večno mesto. Težavno je bilo potovanje, pa vtis mesta rimskega bil je toliki, da so se pozabile vse težave. Gospodje od „Anime“ in „Campo Santi“ sprejeli so romarje z izredno ljubeznjivostjo. Dopoludne bili so romarji pri maši v cerkvi sv. Petra, potem ogledavali so baziliko. Vreme je po kratkem jutranjem dežji izredno lepo.

— **Zaklad našla** sta v Žalini na Dolenjskem pri kopanji gramoza. Našla sta lonec z 900 srebrnimi denarji ter si ga razdelila, nekdo ponujal je nekaj tega denarja g. Müllnerju, kustozu muzeja Rudofina; kolikor je temu prišlo pred oči, so to denarji s 13. in 14. stoletja. Teško je misliti, da bi bil denar tam spravil pošten lastnik!

— † **Knezoškof Solnograški dr. Eder** umrl je minuli teden po daljnji bolezni na jetrih v 73. letu svoje dobe. Pokojni bil je 14 let knezoškof in primat Nemški „in legatus natus“ apostoljskega stola, zelo odločen ka-

tolik in nepristransk. Da tudi Slovencem nasproti ni zatajil svoje pravičnosti in naklonjenosti, pokazalo je najjasneje imenovanje dr. Napotnika za knezoškofa Mariborškega. Nadškofje Solnograški imajo toliko predpravic, da se jim po vsi pravici daje pridevek: „mali papež“. Pred vsem se ne imenujejo, temveč izvoljujejo po konzistoriji Solnograškem neodvisno od ministra za bogočastje, dalje pa tudi nadškof sam n. pr. ravno bližne škofe imenuje deloma vedno, deloma alternativno sam, neodvisno od vlade.

— **(Okrajna bolniška blagajnica ljubljanska).** V dobi osmih mesecev obolelo je 549 blagajničnih udov, izmed teh 491 moških in 58 ženskih. Umrlo je 12 udov, mej temi 3 ženske. Izplačalo se je bolniščine 3721 gd. 15 kr., bolniških oskrbovalnih troškov 627 gld. 84 kr., voznine 62 gld. 7 kr., zdravniških troškov 1410 gld. 84 kr., za zdravila 976 gld. 23 kr., pogrebščine 158 gld., za kopelji 32 gld. 95 kr., za terapevtične pripomočke 23 gld. 98 kr., za obeznino 18 gld. — toraj skupno 7031 gld. 6 kr.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V ponedeljek pričela so se dodatna posvetovanja o češko-nemški poravnavi.

Po izjavi Plenerjevi je sicer gotovo, da bode nemška stranka pri teh dogovorih zahtevala z novega pomnoženja sedežev za nemško veleposestvo, in da namerava sedaj to kot pogoj premembe volilnega reda sploh staviti, pa ravno tako smo prepričani, da češka stranka tega ne bo privolila in ne more privoliti, ako se ji ne da zanjo enako tehtna protikoncesija.

Ker eno je pač pogoj vse te poravnave, da možje obeh strank glede dogovorov ostanejo m o ž b e s e d a. Ni pa dvomiti, da niti Plener, ne drugi, neha biti mož beseda, ako za poravnavo stavi n o v e p o g o j e.

Nadejamo se toraj, da dodatne konference pretečejo brez zaprek in brez nepričakovanih dogodb.

Danes vrši se pred sejo vpisavanje govornikov za splošno razpravo, jutri vpisavanje protigovornikov v nadrobni razpravi, pojuteršnjem pa vpisavanje zagovornikov nadrobne razprave.

Pričakovati pa je, da še vendar marsikatera nujna stvar kmalu pride v razpravo tudi med budgetno razpravo: v to vrsto spada pred vsem državna podpora za stradajoče na Kranjskem, potem pa še dvoje nujnih preimenitnih gospodarskih vprašanj za Kranjsko, namreč osuševanje ljubljanskega močvirja in zgradba dolenjske železnice.

Rešitve teh prevažnih vprašanj po pravici pričakuje naša dežela.

Češko. — Zanimivo je, kaj vse znajo iznajditi mladočeški poslanci samo v ta namen, da bi staročeham pripravili zadrege. Že od minulega januvarija pisarijo in govore proti poravnalnim dogovorim dunajskim, koliko člankov objavili so že „Nar. Listy“, koliko volilnih shodov priredili so mladočehi ob velikonočnih praznikih zoper staročehe in zoper poravnavo, sedaj pa je dne 9. aprila načelnik mladočeškega kluba Tilšer spustil še novo petardo zoper staročehe. Pisal je namreč dne 9. aprila dr. Riegerju pismo, v katerem mu predlaga skupni staro- in mladočeški razgovor, zarad dunajskih dogovorov; v ta shod naj bi mladočehi poslali enako število zaupnih mož, kakor staročehi in razgovor naj bi se vršil še pred 14. aprilom.

Dr. Rieger prejel je to vabilo dostavljeno mu na dom dne 11. tm. in je Tilšerju odgovoril takoj.

Omenjal je uvodoma po pravici, da tako pozno mu naznanjene želje Tilšerjeve že zavolj tega ne more spolniti, ker fizično ni mogoče, člane svojega kluba v teku 2 dni sklicati ter jim potem dne 13. aprila naznaniti, da se odpelje s tovariši svojimi k dodatnem dunajskem pogovoru. Vsaj je vendar vse ono, kar Tilšer sedaj z veliko enfazo navaja zoper dogovore, vedel že dne 27. marca, ko je prenehalo državno zborovanje; zakaj se ni oglasil takoj, potem bilo bi vsaj čas v obče to vprašanje pretresavati. Potem pa dr. Rieger prestopi v bistvo zahteve Tilšerjeve ter mu z neprikrito odkritosrčnostjo odgovarja v resnici kot mož, ki ima zavest, da je svoje življenje vspešno posvetil blagoru svojega naroda, kot mož, ki ima v političnem življenji mnogo skušenj in mnogo zaslug, in kot mož, ki sme Tilšerja in tovariše njegove vprašati, od kod si jemljejo pravico, njemu in vsemu klubu očitati, da delujejo v nevarnost, v škodo in pogubo češkega naroda! Z dobro vestjo sme pričakovati dr. Rieger sam in pa vsi staročeški tovariši njegovi sodbe vsega naroda. Mladočehom pa zakliče Rieger: Pokažite mi, kaj ste storili za naš narod. Kakor sedaj, kričali ste, da šolstvo uniči naš narod in prepričali ste se, kako z množenjem ljudskih in srednjih šol raste razvoj in omika našega naroda, kako smo temu priborili češko vseučilišče in kako se je osnova našega šolstva, ne brez naših zaslug, venčala z ustanovljeno akademijo znanosti.

Kaj pa imate vi pokazati za saboj druzega, kakor razdor v narodu, katerega širite z zvijačami, obrekovanjem in sumničenjem.

Katera dejanja, žrtve in katere zasluge dajejo Vam pravico, nam nasproti staviti se kot izgled domoljubja.

Odgovor dr. Riegerjev je po vsem tako srečen, da se more Tilšerju in tovarišem njegovim po pravici klicati, našli ste, kar ste iskali.

Srbska. — Z Belega grada se poroča, da je dosedanji poslanik v Petrogradu Juri S i m i č imenovan za poslanika prve vrste na Dunaji, dosedanji dunajski poslanik P e t r o n j e v i č pa za poslanika prve vrste v Petrograd.

Odgovorn urednik **Gustav Pirc.** — Tisk in založba: **J. Blasnikovi nasledniki.**